

บทคัดย่อ

ชุดโครงการวิจัยระบบเกษตรแบบมีส่วนร่วมในชุมชนทำนาบนพื้นที่สูง มีเป้าหมายเพื่อสนับสนุนการแก้ไขปัญหาและยกระดับการพัฒนาระบบเกษตรของท้องถิ่น ในโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง สบโขง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นพื้นที่ระดับความสูง 800-1,145 เมตรจากระดับน้ำทะเล ครอบคลุมชุมชนกะเหรี่ยง 7 กลุ่มบ้าน ประชากร 458 ครัวเรือน 2,975 คน โดยร้อยละ 98 ดำรงชีพด้วยการทำนาและปลูกข้าวไร่เป็นหลัก มีพื้นที่นา 467ไร่ และพื้นที่ข้าวไร่ 179 ไร่ รวมทั้งปลูกมะเขือเทศและพริกแดงเป็นพืชเศรษฐกิจ การเลี้ยงกระบือ ไก่ สุกรพันธุ์พื้นเมืองมีไว้เพื่อบริโภคและประกอบพิธีกรรม การวิจัยในโครงการฯ สบโขง ปีแรกมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ทุนการดำรงชีพและคุณสมบัติของระบบเกษตรของกลุ่มบ้านนาร่อง คือ บ้านกออีและบ้านพะเบี้ยว ผลการวิเคราะห์ทุนการดำรงชีพของท้องถิ่นที่เป็นจุดแข็งคือ เกษตรกรมีที่ดินทำการเกษตรแม้จะไม่มีกรรมสิทธิ์และมีแหล่งน้ำเพื่อเกษตรที่เพียงพอ รวมทั้งทุนทางสังคมที่มีระบบแรงงานของเครือญาติ แต่จุดเปราะบางคือ ด้านเศรษฐกิจที่เกษตรกรมีพืชสร้างรายได้หลักเพียง 2 ชนิด และถูกกำหนดราคาโดยพ่อค้าคนกลาง ในส่วนของผลผลิตข้าวของชุมชนมีเพียงพอต่อการบริโภคคิดเป็นร้อยละ 89 แต่ในปีที่มีการระบาดของแมลงศัตรูข้าวทำให้ผลผลิตข้าวลดลงร้อยละ 17-20 ในขณะที่การปลูกพืชเศรษฐกิจคือมะเขือเทศและพริกแดง มีการใช้สารเคมีและไถพรวนหน้าดินอย่างเข้มข้น ผลการวิเคราะห์ระบบเกษตรนำไปสู่การคัดเลือกโจทย์วิจัยร่วมกับชุมชน คือ การจัดการแมลงศัตรูข้าวนาเพื่อรองรับการระบาดของแมลงศัตรูพืช และการยกระดับพืชเศรษฐกิจเพื่อเป็นพืชทางเลือกสร้างรายได้

คำสำคัญ วิจัยเชิงพื้นที่ ระบบเกษตร พื้นที่สูง

Abstract

Participatory Action Research on Agriculture System in the Upland Paddy-Based Community is conducted in Sobkhong Highland Development Centre, located at 800-1,145 MSL in Okmroi District of Chaingmai. 98% of total Karen 458 household and 2,975 population is dependent on upland paddy and highland rice. Tomatoes and chilly are major cash crops while minimal livestock are for household consumption and ritual. The research project aims to co-create knowledge with farmers improving agriculture productivity, environment sustainability and beneficiary coverage. The livelihood asset assessment in two pilot villages reveals that water supply and farmland size is sufficient despite of no land rights. Mighty kinship of Karen community support farm family. Though 89% of household is able to produce sufficient rice for consumption, the yield is threatened by emerging pest outbreak. Tomato and chilly cultivation in sloping land use intensive tillage and chemicals. Joint research topics selection are pest management in upland paddy and alternative cash crops that are appropriate in sloping lands.

Key words area-based research, agriculture system, highland

